

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
GRAFIČKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

Alen Mojić

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

GRAFIČKI FAKULTET

Smjer: Dizajn grafičkih proizvoda

ZAVRŠNI RAD

FOTOGRAFIJA ULIČNE UMJETNOSTI

Mentor:

Dr. sc. Miroslav Mikota

Student:

Alen Mojić

Zagreb, 2019.

SAŽETAK

Ovaj završni rad se bavi interakcijom fotografa s urbanim javnim prostorom. Cilj je prikazati prijenos vizualne poruke kroz fotografiju. Prikazuje se poveznica s fotografijom u kontekstu arhiviranja privremene ulične umjetnosti. Obrađuju se elementi fotografije u uličnoj umjetnosti u urbanom javnom ili privatnom prostoru. Cilj je prikaz načina na koji fotografija sudjeluje u bilježenju narativa grada i ulične umjetnosti. Također će se obraditi tehnički aspekti snimanja fotografije. Objasnit će se planiranje i odabir lokacija za fotografiranje. U ovom završnom radu pažnja se pridodaje na bilježenje vizualne komunikacije s ciljem snimanja fotografija umjetnosti grafita grada Zagreba I Pule. Naknadno se obrađuju nastala serija fotografija. Obrađuje se njihova uloga u svom okruženju, značenje i poruka koju nosi. Obuhvaća se povijest fotografije i cjelokupni razvoj i utjecaj ulične umjetnosti. Odnosi ulične umjetnosti sa promatračem i problemi sa zakonom kroz povijest. Cilj rada je prikaz serija fotografija i njihova priča kroz kroz objektiv promatrača.

KLJUČNE RIJEČI: fotografija, grafiti, ulična umjetnost, vizualna poruka

ABSTRACT

This thesis is about interaction of photographer with urban public space. The goal is to show the transmission of a visual message through a photo. A photo link is displayed in the context of archiving temporary street art. Elements of street art photography are analysed through urban public or private space. The goal is to show how photography participates in capturing narratives of the city and street art. The technical aspects of taking a photo will also be addressed. Planning and selecting locations for photography will be explained. In this thesis, most of the attention is directed to recording visual communication in purpose of taking photographs of the graffiti in the city of Zagreb and Pula. The resulting series of photographs are subsequently processed. Their role in their environment, the meaning and the message they carry are addressed. It covers the history of photography and the overall development and impact of street art. The relation of street art to the observer and the problems with the law throughout history. The aim of the paper is to show series of photographs and their stories through the lens of the observer.

KEY WORDS: photography, graffiti, street art, visual message

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEORIJSKI DIO.....	2
2.1. Fotografija.....	2
2.1.1. Povijest fotografije.....	2
2.2. Ulična umjetnost.....	4
2.2.1. Povijest grafita.....	4
2.2.2. Razlika između ulične umjetnosti i grafita.....	8
2.2.3. Uloga i utjecaj ulične umjetnosti na društvo.....	11
2.3. Fotografija i fotografi ulične umjetnosti.....	14
2.3.1. Fotografi ulične umjetnosti.....	14
2.3.2. Fotografiranje ulične umjetnosti.....	18
2.3.3. Postavke fotoaparata.....	19
3. EKSPERIMENTALNI DIO.....	19
4. REZULTATI I RASPRAVA.....	32
5. ZAKLJUČAK.....	34
6. LITERATURA.....	35

1. UVOD

Grafiti i ulična umjetnost su oduvijek bili dio urbane kulture. Uvijek su imali snažno umjetničko, kulturno i socijalno značenje. Konstantno se razvijaju i umjetnici pronalaze nove tehnike i načine prenošenja poruke. Javno razumijevanje je i dalje podijeljeno iako ih ljudi sve više i lakše prihvaćaju. Prijašnjih godina grafiti su bili sinonim za vandalizam. U današnje vrijeme ljudi imaju više razumijevanja iako je to i dalje ilegalni oblik umjetnosti. Danas, u vrijeme tehnologije, javnost ima puno veći pristup umjetnicima i njihovim radovima. Samim time grafiteri se shvaćaju kao umjetnici, a ne kao vandala koji samo šaraju po zidovima.

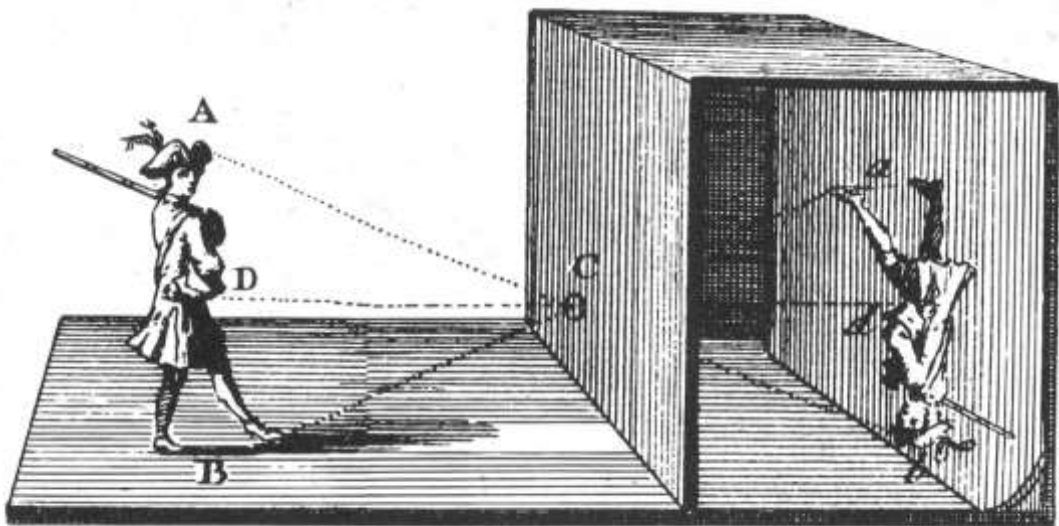
Cilj ovog završnog rada je interakcija fotografa s urbanim okruženjem i društveno značenje poruka grafitima na području grada Zagreba i Pule. Predmet proučavanja su različite vrste grafita i ulične umjetnosti. Cilj je arhivirati uličnu umjetnost serijom fotografija u svrhu dokumentacije privremene umjetnosti koja se konstantno mijenja.

2. TEORIJSKI DIO

2.1. FOTOGRAFIJA

2.1.1. Povijest fotografije

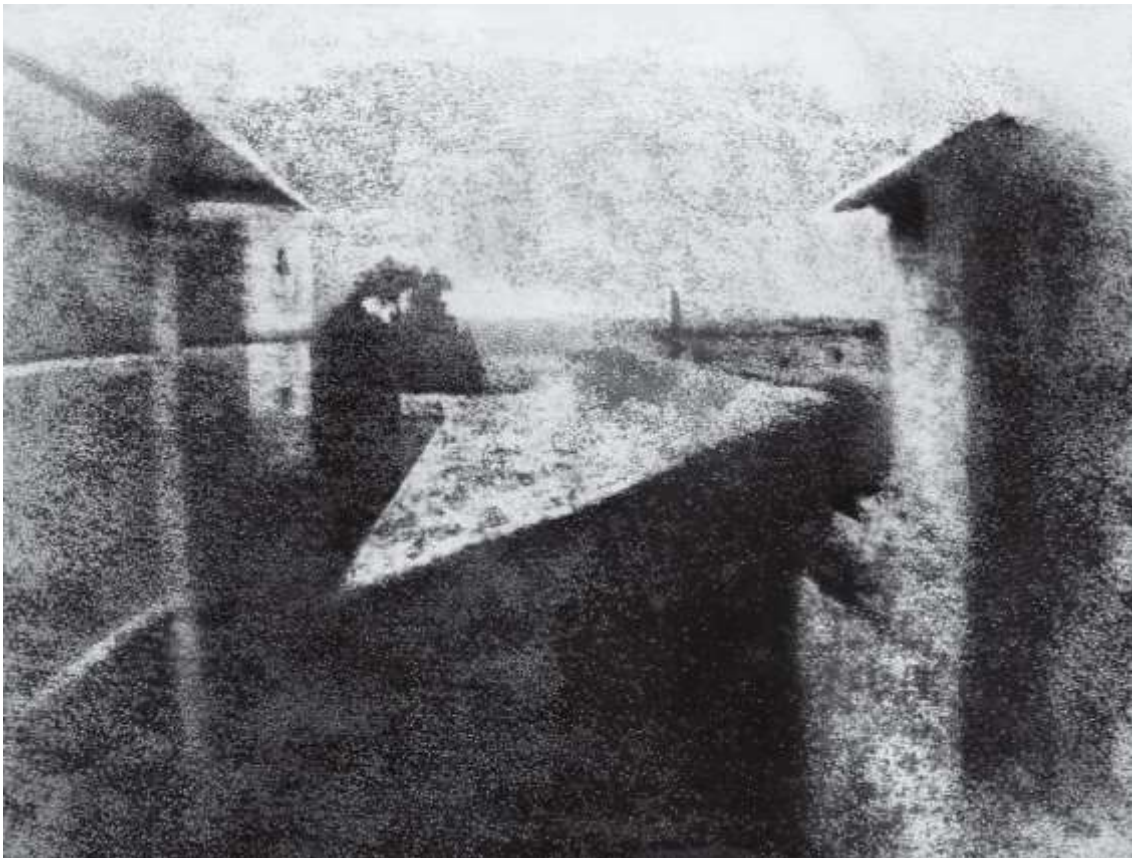
Fotografije kamerom se pojavljuju još u vrijeme renesanse. Matematičari i umjetnici su koristili razne optičke metode kao pomoć u rješavanju problema vezanih uz percepciju. Samim time su došli do kamere opskure (mračna soba), mehaničko otkriće od velike vrijednosti (Slika 1). Čak je i Leonardo da Vinci objasnio postupak u jednoj od svojih zabilješki : svjetlo ulazi kroz malu rupu u zidu u mračnoj sobi i formira na suprotnom zidu obrnutu sliku onoga što se nalazi unutra. Leonardov opis je bio skriven u knjizi Daniela Barbara della Porta, Natural Magic iz 1553. godine [1].



Slika 1. Kamera opskura

Fotografski aparat, koja je u početku bila velika mračna prostorija, je postajala sve manja i manja. Prvi službeni oblici fotografije bili su dagereotipija i kalotipija, odnosno talbotipija. Godine 1827. francuski inženjer Joseph Nicéphore Niépce iz sela Saint-Loup-de-Varennes započeo je eksperiment koristeći papir osjetljiv na srebro-klorid. Par godina prije, oko 1816. godine, Niépce je na papiru ispisao negative pomoću kamere obscure i djelomično ih oksidirao dušičnom kiselinom. Osobno nije baš bio zadovoljan rezultatom pa je prešao na drugi materijal koji je osjetljiv na svjetlost, asfalt. Stvorio je malu, sirovu,

ali trajnu pozitivnu sliku na metalnoj ploči. Asphalt se pod utjecajem svjetlosti stvrdnuo i on je predstavljao svjetlije tonove, dok su dijelovi ploče, koji su se ispirali, predstavljali tamnije tonove. Od svih heliografskih ploča koje je izradio Niépce jedini poznati primjer koji je preživio je "Pogled s prozora u Le Gras" (Slika 2). Fotografija je nastala oko 1826. godine tako što je ploča bila izložena u fotografskom aparatu okrenutoj kroz prozor. Pretpostavlja se da mu je ekspozicija trajala dva dana kako bi uspio zabilježiti obris horizonta i arhitektonske elemente nekoliko građevina ispred prozora. Niépceova je slika negativna i pozitivna, ovisno o načinu osvjetljenja [1].



Slika 2. Joseph Nicéphore Niépce, "Pogled s prozora u Le Gras", 1826 g.

Dvije godine nakon Niépceove smrti Daguerre je otkrio da je ploči sa srebrnim jodidom potreban samo dio vremena izlaganja i da se nevidljiva ili latentna slika može otkriti izlaganjem ploče živoj pari. Umjesto da zahtijeva izlaganje satima, novi postupak zahtijeva samo nekoliko minuta, a slika se može stabilizirati tretiranjem u kupelji natrijevog klorida. Rezultirajuća slika, nazvana dageertitip, bila je i pozitivna i negativna,

ovisno o osvjetljenju i kutu u kojem je prikazana. Svaki je dagereotip bio jedinstven. Konačna slika koja je nastala je ista ploča koja je bila u fotoaparatu tijekom izlaganja. Latentna slika i upotreba srebra u kombinaciji s jodom koje je uveo Daguerre postala su osnova svakog postupka vezanog uz fotografske aparate u 19. stoljeću, sve do uvođenja želatin bromidnih emulzija korištenih u proizvodnji suhih ploča i razvijanju radova [1].

2.2. ULIČNA UMJETNOST

2.2.1. Povijest grafita

Pojam *graffiti* potječe od talijanske riječi *graffiato* što znači izgreban. Grafiti se u povijesti umjetnosti primjenjuju na umjetnička djela nastala izbacivanjem dizajna na površinu. Srodna riječ grafitu je *sgraffito*, koja znači 'grebanje' po jednom sloju pigmenta kako bi se otkrio drugi koji se nalazi ispod njega. U stara vremena grafiti su se na zidovima urezali oštrim predmetom, iako su se ponekad koristili kreda ili ugljen. Riječ potječe od grčkog *graphein*, što znači pisati [3].

Ljudi smatraju umjetnost grafita novom i modernom vrstom umjetnosti, ali zapravo sama umjetnost je stara tisućama godina. Kada govorimo o umjetnosti ne mislimo o grafitersku umjetnosti kakvu danas poznajemo. Govorimo o crtežima koji su nastali još u mlađe kameno doba i nalaze se unutar špilja. Takvi stari crteži su nastali



Slika 3. Primjer grafita/karikature političara, Pompeji



Slika 4. Cueva de las Manos, Argentina

grebanjem i crtanjem tupim objektom po kamenu i često su predstavljali lov. Izraz grafiti odnosio se i na natpise i slikovne crteže pronađene na zidovima drevnih grobova, ruševina ili spilja (Slika 4). Takve natpise arheolozi su pronašli u rimskim katakombama i u Pompejima (Slika 3). Stari Grci i Rimljani su svoju pismenost i način života izražavali pisajući ljubavne poruke, političke slogane ili misli pomoću grafita po zidovima gradova [3].

Grafiti sredinom 20. stoljeća počinju dobivati na društvenoj, političkoj i umjetničkoj važnosti. Početkom 70-ih godina zajedno sa pojavom hip-hop kulture počinje razvoj grafita kakve danas poznajemo. Prvim modernim grafiterom se smatra Darryl McCray iz Philadelphie poznatiji po nadimku Cornbread (Slika 5). Vjeruje se da je počeo pisati grafite jer je bio zaljubljen u curu imenom Cynthia. On je izražavao svoje osjećaje tako što je pisao 'Cornbread loves Cynthia' po cijelom gradu, a kasnije je nastavio sa svojim tagovima-nadimkom. Godine 1976. još jedan poznati grafiter iz Philadelphie imenom Top Cat 126 se preselio u New York i pomogao širenju i početku grafita u New Yorku. [5]

Početkom 70-ih i 80-ih New York kreće u urbano preuređivanje. Tadašnja vlast je imala ideju izgraditi velika naselja i zgrade u nadi poboljšanja zajednice i boljeg života. Nažalost, nastali su stambeni projekti koji su samo donijeli siromaštvo i probleme.



Slika 5. Cornbread

„Ironično, iz uništenja nekada održivih urbanih četvrti, pojavila se nova zajednica, ona koja se ne može srušiti, grafiti“. Novo stanje svijesti u New Yorku je pridonjelo razvoju cjelokupne hip-hop kulture. Mladi su našli nove načine izražavanja osjećaja i kreativnosti crtajući po zidovima i vlakovima. Izjave vlasti u to vrijeme su bile da grafiti moraju biti uništeni jer su simbol društva koje je izgubilo kontrolu. To nam govori o tome koliko su u prošlosti grafiti bili neprihvaćeni [6].

Jedan od prvih poznatijih grafitera iz New Yorka je TAKI183 (Slika 6 i 7). Postao je poznat kad je jedan novinar, koji je tada radio za New York Times, 1971. godine,



Slika 6. i 7. Taki183

objavio članak o njemu što je pridonijelo popularnosti takozvanog tagiranja ili pisanja svojeg nadimka. Te godine su se počeli označavati i vlakovi u podzemnoj željeznici jer su na taj način njihova imena mogla biti viđena i u drugim dijelovima grada. Svaki grafiter je razvio svoj logo i stil po kojem je mogao biti lako prepoznat na prvi pogled. Phase 2 se u povijesti grafita smatra osobom koja je prva razvila popularni stil grafita, pisanje slova u obliku mjehurića ili takozvani bubble stil. Jedan od začetnika tehnika i standarda, koji se i danas koriste u crtanju grafita, je Zephyr. On je i danas još uvijek aktivan grafiter [7].

Sedamdesetih godina turisti i putnici iz Europe počeli su donositi vijesti o neobičnoj pojavi koja se događala u podzemnoj željeznici New Yorka. Način oslikavanja vlakova u podzemnoj željeznici i zidova po gradu je oduševilo Europljane. Bili su fascinirani time što se događalo u Americi. Claudio Bruni, koji je bio trgovac umjetninama iz Rima, bio je jedan od tih osoba. Njegov prvi doticaj s njujorškim grafitima je bio preko kolekcije fotografija koju je objavio talijanski posjetitelj New Yorka. Među svim umjetnicima zastupljenim u ovoj knjizi bio je i Lee Quinones. Lee Quinones je bio jedan od prvih modernih uličnih umjetnika. On se najviše istakao po oslikavanju vlakova, ali je i među prvima oslikavao cijele automobile. Skrivajući se po



Slika 8. Fred Brathwaite ispred Lee Quinonesova murala

noći stvorio je niz nezaboravnih murala. Jedan od poznatijih je mural nastao na rukometnom terenu iz 1978. godine u dvorištu njegove stare srednje škole. Fred Brathwaite nadimka Fab 5 Freddy, koji je u to vrijeme bio kolumnist i fotograf za časopis Village Voice, obilazio je i snimao murale od Leea i objavio članak o njemu (Slika 8). Claudio Bruni je primijetio članak i odmah otputovao u New York kako bi pronašao Lee Quinonesa. Nakon što ih je upoznao i prikupio fotografije, izložio ih je u svojoj galeriji Medusa u Rimu. Za ljude u Europi to je bilo prvo iskustvo s grafitima i uličnom umjetnošću. Vjeruje se da je to početak širenja grafita u Europu [8].

2.2.2. Razlika između ulične umjetnosti i grafita

Kako navodi Faile, „ulična umjetnost više znači interakciju s publikom na ulici i ljudima, masama. Grafiti nisu toliko stvar povezivanja s masom: to je povezivanje s različitim grupama, to je unutarnji jezik, tajni jezik. Većinu grafita ni ne možete pročitati, više je namijenjena kulturi koja je razumije i čini. Ulična umjetnost je mnogo otvorenija. To je otvoreno društvo.“ [6]

Grafiti su uvijek bili način nanošenja teksta ili slike na površinu. Crtanje grafita je usko povezano s hip hop kulturom. Glavni cilj grafitera je njegov osobni *tag* ili potpis, da se zna tko ga je napravio.

Ulična umjetnost ili *street art* se smatra jednim od oblika podžanra grafita. Sami po sebi su dosta različiti i odvojeni. Mnogi ulični umjetnici su i došli do inspiracije gledajući i učeći od grafita. Većina ih zapravo i ne želi nositi titulu uličnog umjetnika jer problem je to oni postaju netko tko krši pravila. Međutim, prednost izraza je u tome što je on dovoljno širok da ne ističe ni jednog umjetnika posebno, ali je, ipak, precizan da odbaci druga djela koja ne spadaju u kategoriju ulične umjetnosti [6].

Teško je odrediti kada se pojam ulične umjetnosti kao takav počeo koristiti. Pojam je bio popularan u kasnim 70-ima. U to vrijeme status uličnog umjetnika ste dobili ako ste završili likovnu akademiju za razliku od grafitera koji su bili samouki. Jedan od razloga zbog kojeg se ulična umjetnost i pisanje grafita razlikuju jedno od drugog je zato što grafiti i grafiteri imaju lošu reputaciju u očima javnosti. Postoje još razlike u tehnici,

u motivaciji, publici i jedna od glavnih razlika je u načinu na koji ta dva žanra izgledaju [6].

Ulična umjetnost i grafiti su jako slični kada govorimo o idejama, ali su, zapravo, dosta različiti u obliku, funkciji i namjeri. Kada povjesničari umjetnosti govore o grafiti umjetnicima, najčešće spominju umjetnike iz 80-ih, kao što su: Keith Haring, Jean-Michel Basquiat i Kenny Scharf, koji su više povezani s uličnom umjetnošću. U novije vrijeme ih ima jako puno. Od poznatijih možemo spomenuti: Banksy, Vhils, Blu, Lonac (Slika 9 i 10). Oni sebi ne bi nikad dali titulu grafiti umjetnici, a pravi grafiti umjetnici tog razdoblja sigurno ih ne bi smatrali piscima grafita. Zato se definiranjem ulične umjetnosti kao zasebnim pojmom odvaja od pisanja grafita i samim time je lakše prepoznati razliku [6].

Grafitisko pisanje je skup različitih ideja, stilova i pokreta. Pisanje grafita je isto umjetnost zbog toga što grafiteri usavršavaju svoj stil tijekom cijelog života. Pisanje grafita, tagiranje ili "bombardiranje" jako se uklapa u ideju destrukcije kao oblika kreativnosti. Grafiteri provode godine vježbajući i usavršavajući svoje oblike i izgled slova, da bi došli do svog prepoznatljivog stila. Tegiranje zapravo ima i neku estetsku vrijednost iako ga smatramo vandalizmom. Problem je što tu estetiku mogu u potpunosti cijeliti jedino ostali pisci grafita. Ostatak svijeta ga vidi kao uništavanje fasada i objekata unutar gradova [6].

Ulična umjetnost i grafiti imaju sposobnost postojanja u mainstream kulturi i upravo njihova kreativnost ih čini zanimljivima ljudima već zadnjih 30 godina. Iako borave u mainstream kulturi putem oglašavanja, filmova i dizajna, neki ljudi ih i dalje gledaju drugačijim očima. U današnje vrijeme dosta grafitera sudjeluje u modnom svijetu i njihovi potpisi se nalaze na raznim odjevnim predmetima. U tom se slučaju tag ili potpis doživljava kao *cool* stvar, ali smještena u autentični kontekst na ulici, isti se tag tumači kao ružan. Zato se u današnje vrijeme radovi uličnih umjetnika jako cijene za razliku od grafitera i postižu jako visoku cijenu. Banksyjeva dijela znaju postići cijenu u stotinama tisuća dolara, a da on nema nikakve koristi od toga. Isto tako djela Jean-Michel Basquiata se čuvaju i danas u muzejima u New Yorku i postižu jako visoke cijene na aukcijama [6].

Pisanje grafita se u potpunosti oslanja na tag ili vlastiti potpis. Samo tegiranje je zapravo srž samog grafita, a pisac grafita bez taga ne bi bio autor grafita. Međutim, većina

uličnih umjetnika, iako može imati pseudonim, nije uključena u tagiranje. Pisanje grafita se uglavnom odnosi na tipografiju i tvorbu slova dok se ulična umjetnost više bazira na simbolima, oblicima ili portretima. Nekad se zajedno s grafitom dodaju još i neki figurativni elementi ili nekakvi karakteri. Grafiti se uglavnom rade sprejom. Ulični umjetnici izbjegavanjem potpisa stavljaju fokus na vizualne simbole koji obuhvaćaju mnogo širi spektar nego što pisci grafita čine.

Tehnike koje ulični umjetnici najčešće koriste, za razliku od grafitera, su stencil ili lijepljenje kolaža. ali mnogi ulični umjetnici, također, koriste i sprej kao oblik izražavanja. Često ulična umjetnost nosi i neku poruku za razliku od grafita. Poruka može biti ljubavna, politička...

Ljudima je teško raspoznati uličnu umjetnost od grafita jer se oni često nalaze jedan s drugim. Lijepljeni radovi i stencili su često postavljeni na vrhu grafita ili u neposrednoj blizini. Grafiti pisci u većini slučajeva komuniciraju sami sa sobom i sa svojom zajednicom i svakodnevni promatrač ih teško može razumjeti, za razliku od ulične umjetnosti, koju promatrač može razumjeti, jer je to slika grafičke umjetnosti. Na prvu se možda ne može naći razlika, ali nakon nekog vremena razlika postaje očigledna [6].



Slika 9. Ulična umjetnost sa porukom, Banksy



Slika 10. Vhils

Nakon što promatrač razumije temu, vrlo brzo postaje jasno što je ulična umjetnost, a što grafit. Pisanje grafita ima vrlo specifičnu estetiku: radi se o tagovima, grafičkom obliku, pismu, stilovima i nanošenju boje u spreju, te o dolasku do teških lokacija. Definicija ulične umjetnosti je jako širok pojam. Možemo reći da sva ulična umjetnost, koja ne predstavlja grafite, je ulična umjetnost.[6]

2.2.3. Uloga i utjecaj ulične umjetnosti na društvo

Ulična umjetnost je oduvijek bila način izražavanja i komuniciranja umjetnika sa svijetom. To je jedan od načina da pokažu svoj identitet, prenose poruke i reakcije na trenutno stanje u svijetu što se tiče političkih i društvenih zbivanja. Za razliku od ulične umjetnosti, grafiti su uvijek u očima javnosti bili oblik vandalizma.

Razlog tome je što većina promatrača ne razumije poruku i način izražavanja grafitera. To sa uličnom umjetnošću nije slučaj. Mnogi ulični umjetnici koriste gradske zgrade i ulice za oblikovanje i uređivanje prostora (Slika 13). Samim time daju novi i svježi izgled nekada ružne i monotone zgrade ili zapuštenog prostora (Slika 12). Postoje i cijela naselja gdje je legalno crtati i uređivati zidove. Jedan od primjera je naselje Bushwick u Brooklynu koje je postalo turistička atrakcija i turisti dolaze tamo samo da bi vidjeli radove umjetnika (Slika 11).



Slika 11. Bushwick naselje u New Yorku, primjer uređenja ulice i cjelokupnog prostora



Slika 12. Brooklyn, uređenje privatnog prostora, Dasic Fernandez



Slika 13. Ulična umjetnost sa porukom i uređivanje javne površine, Blu

2.3 FOTOGRAFIJA I FOTOGRAFI ULIČNE UMJETNOSTI

2.3.1 Fotografi ulične umjetnosti

Fotografija je imala veliku ulogu u širenju ulične umjetnosti po cijelom svijetu. Način na koji su grafiti predstavljeni i proširili se po Europi je upravo preko kolekcije fotografija koju je Claudio Bruni primijetio i predstavio grafitere u svom muzeju u Rimu 1979. godine.

Sprej i boje na zidovima su lako isperive i imaju svoj rok trajanja. Samim time dokazuje se potreba za dokumentacijom nastalih djela dok se ne istroše, očiste ili ga neki drugi rad zamijeni. U moderno doba tehnologije fotografije svjetske urbane umjetnosti žive zauvijek. U današnje vrijeme dijeljenja slika putem interneta, radovi ulične umjetnosti iz gradova cijelog svijeta se fotografiraju i dijele se s tisućama ljudi i pristupačne su svima. Danas su promatrači, turisti i amaterski fotografi ti koji osiguravaju arhiviranje ulične umjetnosti.

Martha Cooper je jedna od najpoznatijih fotografa ulične umjetnosti. Porijeklom iz Baltimorea, najpoznatija je po svojoj dokumentaciji tijekom samih početaka grafita 80-tih godina u New Yorku. Ona je počela tako što je upoznala grafitere Dondia i HE3 i počela pratiti svaki njihov korak po podzemnim željeznicama (Slika 14). Njezina najpoznatija



Slika 14. fotografija HE3, Martha Cooper

knjiga je Subway Art koju je napisala u suradnji s Henry Chalfantom. Knjiga sama po sebi je portfolio grafita koji su nastali 80-ih godina i označavaju početak same kulture [9].



Slika 15. fotografija grafitera, Martha Cooper

Keegan Gibbs jedan je od najpoznatijih fotografa street arta. On u svojim fotografijama često stavlja fokus na umjetnika, a ne na djelo (Slika 16). Prati najbolje ulične umjetnike iz Los Angelesa i penje se s njima na zgrade, krovove i panoe. Predmet fotografije mu je u većini slučajeva grafiter i samim time promatrač više fokusiran na samog umjetnika i proces nastajanja djela. On često uz svoje slike priloži i priču o

umjetniku i načinu kako je proveden izlazak s umjetnikom. Zato je počeo pratiti svoje fotografije esejima i pričama o noćnim izlascima s umjetnicima [9].



Slika 16. Grafiter, Keegan Gibbs

Jedan od poznatijih novijih umjetnika i fotografa je francuz JR. On je poznat po fotografiranju portreta ljudi. Fotografira ljude i nakon izrade, fotografije u velikom formatu lijepi na određeno mjesto (Slika 18 i 19). Sam dokumentira svoja djela i dijeli ih sa svijetom. Svi njegovi projekti uključuju elemente fotografije i ulične umjetnosti. On sam tvrdi da je ulica sama po sebi najveća galerija umjetnosti. Većina njegovih radova ima poruku, političku, osobnu ili čisto umjetničku. Jedan od njegovih projekata je Women

are Heroes (Slika 17), gdje je predstavio lica žena koje su imale tešku prošlost i žele bolju budućnost [9].



Slika 17. Womens are Heroes projekt, JR



Slika 18. Ulična umjetnost sa porukom, JR



Slika 19. Portret, JR

2.3.2 Fotografiranje ulične umjetnosti

Ulična fotografija je sama po sebi način istraživanja ljudskog stanja i naše okoline i može se odvijati bilo gdje. Takve fotografije su izraz kako ljudi vide svijet oko nas.

Ljepota je što svaka osoba donosi nešto novo i jedinstveno jer svatko ima različite poglede. Neki su usredotočeni na prolaznike i ljude, neki na ljepotu i formu, neki na svjetlost i prirodu, a neki na arhitekturu ili umjetnost. Većina uličnih fotografija je spontana i neplanirana. Tri glavna elementa su ulica, rasvjeta i predmet.

Fotografije, koje ne uključuju ljude kao glavni fokus fotografije, su dobre onda kada potiču emocije i tjeraju nas na razmišljanje ili izazivaju reakciju. S ljudima je to lakše postići jer ljudi sami po sebi mogu prikazati trenutnu emociju.

2.3.3 Postavke fotoaparata

Postoje mnogi tehnički aspekti ulične fotografije na koje moramo obratiti pozornost da bi slika bila uspješna. Glavni faktori su : vrijeme ekspozicije, osjetljivost senzora i veličina otvora zaslona.

Ako snimamo neki objekt ili nešto što se ne kreće, tada moramo odabrati sporiju brzinu zatvarača. Ekspozicijom određujemo koliku količinu svjetla dopuštamo da padne na fotografski medij. Mjeri se u lukssekundama i određuje se iz ekspozicijske vrijednosti (EV) i svjetline prizora.

Veličina otvora zaslona je dio fotoaparata s kojim se određuje koliko dugo će svjetlost ulaziti u fotoapararat prilikom snimanja. Što je veći otvor, to će više svjetla ulaziti. S otvorom objektiva ujedno utječemo i na dubinsku oštrinu. Ako je otvor veći, onda nam je dubinska oštrina manja. Što je otvor zaslona manji, to je veća scena koja će biti u fokusu. Otvor se označava slovom F koji ima skalu od 1.4 do 36. Broj nam označuje koliko je otvor zaslona sadržan u žarišnoj daljini objektiva. Kao rezultat, za uličnu fotografiju najbolje bi bilo koristiti otvore F8, F11 ili čak F16.

3. EKSPERIMENTALNI DIO

Cilj istraživanja je prikazati fotografije ulične umjetnosti, njihovu interakciju s urbanim javnim prostorom i arhiviranje privremene umjetnosti. Fotografije su nastale u Zagrebu i Puli. Prije fotografiranja trebalo se odrediti lokacije za fotografije. Zagreb je sam po sebi poznat po mnogim lokacijama na kojima se može vidjeti ulična umjetnost. Za lokacije su odabrai : Studentski centar, Muzej suvremene umjetnosti, Kulturni centar Medika, Art park, Lauba, Branimirova ulica i Ulica Ignjata Đorđića. Lokacije su birane i po umjetnicima. Dio fotografija se odnosi na ulične umjetnike, a dio na grafitere. Ulični umjetnici koji su odabrani su: Lonac i Oko iz Zagreba. Od grafitera je izabran Cheza iz Slavenskog Broda te Sarme i Lunar iz Zagreba. Nakon prikupljanja svih potrebnih informacija i lokacija sljedeći korak je bilo fotografiranje. Fotografije su snimljene digitalnim fotoaparatom Nikon D5500 24 MP CMOS senzor, format 3:2; APS-C, 23.5 x 15.6 mm.

Serijska fotografija :

LONAC



Slika 1 Lonac/Chez



Slika 2 Lonac



Slika 3 Lonac



Slika 4 Lonac

OKO



Slika 5 Oko



Slika 6 Oko



Slika 7 Oko

CHEZ



Slika 8 Chez



Slika 9 Chez



Slika 10

SARME



Slika 11



Slika 12

LUNAR



Slika 13



Slika 14



Slika 15



Slika 16



Slika 17



Slika 18



Slika 19



Slika 20

4. REZULTATI I RASPRAVA

Rezultat ovog završnog rada je serija fotografija ulične umjetnosti. Kroz seriju fotografija mogu se vidjeti različite primjene ulične umjetnosti. Rad je fokusiran na radove određenih umjetnika i na okruženje u kojem se nalazi.

Seriya prvih četiriju fotografija odnosi se na umjetnika poznatog kao Lonac. Poznat je po svojim muralima koji ukrašavaju mnoge fasade grada Zagreba i svijeta. Fotografija 1 nastala je na fasadi Kulturnog centra *Medika*. Nastala je u suradnji s graferom Chezom i prikazuje djevojku koja spava. Rad ima samo umjetničku svrhu. Druga fotografija iz serije nastala je na području Studentskog centra u Savskoj ulici. Umjetničko djelo rezultat je rada više umjetnika. Djelo je nastalo u sklopu *street art* festivala, u svrhu uređenja javnog prostora. Fotografija 3 prikazuje mural koji se nalazi u Jukićevoj ulici u blizini hotela Westin. Na toj fotografiji možemo primijetiti kreativnost i domišljatost umjetnika jer se koristi dijelovima instalacija na zgradi u svrhu djela. Zadnja fotografija iz serije nalazi se u Ulici Ignjata Đorđića. Djelo je nastalo u cilju uređenja fasade koja je već istrošena i stara.

Druga serija fotografija povezana je s umjetnicom iz Zagreba koja djeluje pod imenom OKO. Prva fotografija iz serije, broj 5, nalazi se u sklopu Muzeja suvremene umjetnosti. Djelo je nastalo radi uređenja javnog prostora. Fotografija 6 nastala je na brznoj cesti prema Puli. Na fotografiji je prikazana kuća na kojoj se nalazi djelo umjetnice. Svrha djela je uređenje privatnog prostora, u ovom slučaju vanjske fasade. Treća fotografija iz ove serije nastala je u Studentskom centru u Zagrebu. Djelo je mural na kojem se nalazi neka vrsta bića s ljudskim tijelom i glavom sove. Nastalo je u sklopu festivala.

Treći umjetnik je Chez iz Slavenskog Broda. Sva djela iz serije fotografija nastala su u sklopu *street art* festivala koji se održava u dvorištu Studentskog centra u Zagrebu svake godine. Prikazana djela grafiti su koji predstavljaju njegov specifičan stil. Na svim fotografijama nalazi se njegovo ime.

Fotografija 13 nastala je u Art parku. Umjetnik je Lunar. Njegov stil poznat je po ilustracijama mačaka kao što se vidi i na primjeru fotografije. Djelo je nastalo u svrhu

uređenja jednog od izlaza iz tunela Grič. Sljedeća fotografija, broj 14, isto je nastala u Art parku. Na fotografiji vidimo portrete ljudi. Djelo je napravljeno tako da je jako bitna percepcija i kut gledanja da bi se dobila prava slika. Fotografije 15, 16 i 17 primjeri su kako ulična umjetnost može služiti u svrhu javnog uređenja prostora.

Na fotografijama 19 i 20 vidimo primjer zašto je važno dokumentirati uličnu umjetnost jer svako djelo ima svoj rok trajanja. Druga fotografija nastala je mjesec dana nakon prve.

Zadnja fotografija, broj 20, prikazuje stari način pisanja grafita na vlakove. Takav oblik grafita i danas se smatra nelegalnim.

5. ZAKLJUČAK

Fotoaparat je kroz povijest oduvijek bio jedan od glavnih načina na koji su ljudi komunicirali i izražavali se. Isto se odnosi i na uličnu umjetnost, kao i na svaku vrstu umjetnosti. Ulična umjetnost služi kako bi mladi i kreativni ljudi zajedno oblikovali javni i privatni prostor u kojem živimo. Samim time šalju poruke, razvijaju kulturu i čine nam urbani prostor bliskijima. Njihova djela sama po sebi jesu neki oblik vandalizma i pobune, ali uvijek imaju određeni oblik vrijednosti koji nose. Spoj kreativnosti i poruke koji ulična umjetnost šalje zajedno s utjecajem na ljude neusporediv je.

Serijom fotografija nastalih za potrebe završnog rada prikazane su primjene ulične umjetnosti u svrhu uređenja urbanog okružja. Naglasak je stavljen na interakciju umjetnika s promatračem, u ovom slučaju fotografom. Fotografija je sama po sebi jedan od najboljih medija za arhiviranje. Serijom fotografija dokumentirana je većina radova za potrebe istraživanja. Ulična umjetnost privremeni je oblik izražavanja i ima svoj vijek trajanja. Arhiviranjem i dijeljenjem u današnje vrijeme tehnologije lako i uspješno prenosimo poruke i umjetnost.

6. LITERATURA

1. Beaumont Newhall (1949). The History of Photography, Museum of Modern Art, New York
2. Michael Peres (2007). Focal Encyclopedia of Photography, Focal press, Burlington
3. <https://en.wikipedia.org/wiki/Graffiti> , 15.8.2019
4. <https://www.graffiti.ee/history-of-graffiti/> , 15.8.2019
5. <https://www.widewalls.ch/20th-century-the-rise-of-graffiti/> , 1.9.2019
6. Cedar Lewisohn., Henry Chalfant (2009). Street Art - The Graffiti Revolution, Tate Publishing, London
7. Martha Cooper, Henry Chalfant (1984). Subway Art, Thames & Hudson Ltd, London
8. Henry Chalfant, James Prigoff (1987). Spraycan Art (Street Graphics - Street Art), Thames & Hudson Ltd, London
9. <https://www.widewalls.ch/top-10-street-art-photographers/keegan-gibbs/> , 1.9.2019
10. James Maher., Dave Beckerman (2012). The Essentials of Street Photography, James Maher Photography

Izvor slika :

Slika 1:

https://en.wikipedia.org/wiki/Camera_obscura#/media/File:001_a01_camera_obscura_a_brazolas.jpg

Slika 2 :

<http://100photos.time.com/photos/joseph-niepce-first-photograph-window-le-gras>

Slika 3 :

https://en.wikipedia.org/wiki/Graffiti#/media/File:Rufus_est_caricature_villa_misteri_Pompeii.jpg

Slika 4 : https://images.rove.me/w_1920,q_85/ivcslzv8avs0a5vihoef/argentina-cueva-de-las-manos-cave-of-the-hands.jpg

Slika 5 : <https://i.pinimg.com/236x/6b/e8/e3/6be8e38dbc3845c3e2972d0bbfe98060--corn-bread-urban-art.jpg>

Slika 6 : <https://www.wikiart.org/en/taki-183/metro-tag>

Slika 7 : <https://www.wikiart.org/en/taki-183>

Slika 8 : <https://www.corrientelatina.com/news/afro-greco-exhibition-reception-conversation-fab-5-freddy-greg-tate-482017-6pm/>

Slika 9 : <https://www.widewalls.ch/murals/banksy-parking/>

Slika 10 : <https://mymodernmet.com/wp/wp-content/uploads/2010/09/Vhils-street-artist.jpeg>

Slika 11 : <https://altinnov.blog/index.php/en/2019/06/26/the-bushwick-collective-street-art-brooklyn/>

Slika 12 : <http://dasic.blogspot.com/2018/08/broooklyn.html>

Slika 13 : <https://mymodernmet.com/global-warming-amp-war-by-blu/>

Slika 14 : <https://edition.cnn.com/style/article/martha-cooper-photography-interview/index.html>

Slika 15 : <https://thehundreds.com/blogs/content/martha-cooper-interview>

Slika 16 : <https://bizarrebeyondbelief.com/2014/11/04/keegan-gibbs-nighttime-graffiti-photography/>

Slika 17 : <https://www.brooklynstreetart.com/2011/01/04/jrs-movie-women-are-heroes-comes-out-01-12/>

Slika 18 : <https://www.stencilrevolution.com/blogs/profiles/jr-street-artist-biography>

Slika 19 : <https://theculturetrip.com/middle-east/qatar/articles/french-street-artist-jr-honoured-with-first-retrospective-in-qatar/>